

***Poradnik logopedyczny
dla rodziców dzieci w wieku
od 0 do 3 roku życia***

Opracowały: Monika Burzyńska – pedagog, logopeda

Magdalena Wołoszyn – neurologopeda

Etapy rozwoju mowy dziecka

0 – 1 m. ż.	Narodziny – pierwszy krzyk i pierwszy oddech. Dziecko wydaje różne rodzaje krzyku (które mama uczy się rozpoznawać i interpretować), mlaska, cmoka.	Karmienie piersią jest najlepszym sposobem na prawidłowy rozwój dziecka oraz gimnastykę jego narządów mowy. Jeśli nie możesz karmić piersią pamiętaj o odpowiednim doborze smoczka w butelce (możesz poprosić o pomoc logopedę).
2 – 3 m. ż.	Głuzenie – niemowlę wydaje śpiewne dźwięki: <i>agu, agi, ki, gi, kli, tli...</i> Reaguje na różne dźwięki, głośno się śmieje.	Dźwięki wydawane przez dzieci w tym wieku brzmią na całym świecie podobnie. Głuzenie jest odruchem bezwarunkowym. Głuzą dzieci zarówno słyszące, jak i niesłyszące.
4 – 6 m. ż.	Gaworzenie – to pierwsze zabawy głosem, dziecko powtarza i naśladuje dźwięki mowy. Zaczyna „prowadzić” rozmowę z opiekunem posługując się prostymi sylabami.	Gaworzenie będzie się utrzymywało, jeśli dorośli będą odpowiadali na „zaczepki” swoich dzieci naśladując dźwięki przez nie wydawane. W ten sposób zachęcą swoje pociechy do „mówienia”. PAMIĘTAJ! DLA ROZWOJU MOWY WAŻNA JEST INTERAKCJA
6 – 7 m. ż.	Gaworzenie samonaśladowcze – dziecko wielokrotnie powtarza takie same sylaby w ciągu, np. <i>babababa, mama mama, dadadada</i> . Gdy dziecko jest zadowolone, gaworzenie staje się intensywniejsze.	Dzieci niesłyszące nie gaworzą w sposób samonaśladowczy. Jeśli niesłyszące niemowlę obserwuje w swoim otoczeniu język migowy zaczyna „gaworzyć” palcami. PAMIĘTAJ! JEŚLI TWOJE DZIECKO NIE GAWORZY ZGŁOŚ SIĘ DO LOGOPEDY LUB WYKONAJ BADANIE SŁUCHU.
8 – 10 m. ż.	Echolalia – dziecko próbuje naśladować mowę dorosłych, wielokrotnie powtarza usłyszane sylaby (głośno, cicho, wysoko, nisko, krótko, długo). Rozumie kilkanaście słów – imiona, nazwy zabawek oraz zakaz „nie”.	Mówienie do dziecka, a także głośne czytanie z pokazywaniem i omawianiem obrazków stanowi zachętę do ciągłych powtórzeń.
11 – 12 m. ż.	Dziecko rozumie i spełnia pierwsze proste polecenia. Wypowiada 2 – 3 wyrazy.	Roczne dzieci przeciętnie mogą wymówić do 6 wyrazów. Są jednak i takie, które nie wypowiadają żadnego lub takie, które wymawiają ok., 50 wyrazów.
12 – 18 m. ż.	Jeden wyraz zastępuje zdanie lub nawet kilka zdań o różnym znaczeniu, np. <i>da – daj lalę; weź piłkę; połóż tutaj</i> . Pierwszymi komunikatami są onomatopeje (wyrazy dźwiękonaśladowcze) typu: <i>hau, miau, koko</i> .	Pierwszy wyraz powinien pojawić się między 8, a najpóźniej 18 miesiącem życia.
18 – 24 m. ż.	Dziecko zaczyna budować proste zdania – wypowiedzi dwuwyrzowe , używa przede wszystkim rzeczowników (nazw). Pojawiają się liczebniki: jeden, dwa, trzy...	20 – miesięczne dziecko wymawia średnio około 170 wyrazów.
2 – 3 r. ż.	Pojawiają się proste zdania rozbudowane pod względem ilości i jakości wyrazów. Dziecko zaczyna rozróżniać zaimki osobowe ja – ty , używa zaimka zwrotnego się , np. <i>bawię się, ubieram się, myję się</i> ; w mowie pojawiają się czasowniki. Poprawnie wymawia: - samogłoski ustne: a, e, i, o, u, y - spółgłoski nosowe: m, n, ń - „półspółgłoski”: j, ł - spółgłoski: f, w, t, d, p, b, h	Trzylatek ma prawo jeszcze wymawiać spółgłoski dźwięczne z niepełną dźwięcznością, a nawet bezdźwięcznie, np. <i>w/f: oda, foda</i> zamiast <i>woda</i> . Coraz śmieiej posługuje się zdaniami złożonymi, jeżeli jest do tego zachęcany.

Mamo, tato mów ze mną! Manifest małego dziecka

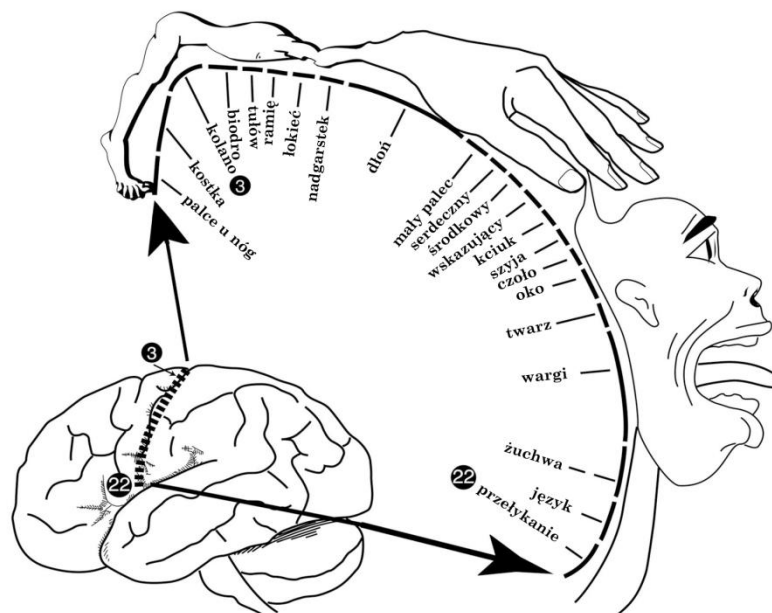
autor: Magdalena Wołoszyn

1. **Mów do mnie.** Chociaż nie umiem jeszcze odpowiadać dzięki Tobie wiem jak prowadzi się rozmowę.
2. **Mów powoli w naturalnym tempie.** Żebym zrozumiało każde słowo.
3. **Mów wyraźnie,** nie „spieszczaj” - przecież jesteście dorośli. Chcę wiedzieć jak naprawdę brzmią słowa.
4. **Nazywaj co robisz** - to takie ciekawe! Opowiadaj mi o wszystkim, co robisz- jak mnie myjesz, jak ubierasz, jak sprzątasz, gotujesz, co mijamy na spacerze.
5. **Używaj prostego słownictwa.** Buduj proste zdania, np. Auto jedzie szybko. Auto jest duże i czerwone. Auto ma cztery koła. Tyle się mogę od Ciebie dowiedzieć!
6. **Chcę widzieć Twoją buzię!** Dzięki temu wiem jak ułożyć moje wargi i język, żeby dobrze wypowiedzieć różne słowa.
7. **Naucz mnie pić z kubka.** „Niekapki” wykrzywają moje ząbki. Pozwól mi gryźć i żuć twarde rzeczy- nie bój się, nie zakrztuszę się. W pewnym wieku „papki” nie są dobre.
8. **Nie przerywaj mi.** Nie odpowiadaj od razu za mnie. Daj mi czas, by móc Ci wszystko opowiedzieć, dopiero kiedy naprawdę mam problem pomóż mi.
9. **Powtórz po mnie wyraźnie i poprawnie,** jeśli powiem coś niewyraźnie.
10. **Zachęcaj mnie do mówienia.** Stwarzaj sytuacje aktywizujące do mówienia.
11. **Oglądaj ze mną książeczki.** Opowiadaj co w nich jest.
12. **Nie krzycz na mnie,** że niewyraźnie mówię. Nie umiem jeszcze wszystkiego.
13. **Nie zmuszaj mnie, żeby wciąż coś powtarzać.** Gdy słyszę tylko „powtórz”, „powtórz” zniechęcam się.
14. **Wyłącz telewizor.** Wiem, że myślisz, że lubię telewizor, laptop i tablet ale tak naprawdę wolę się bawić z Tobą.
15. **Bawmy się rączkami.** Moje sprawne rączki pozwolą mi w przyszłości mówić ładnie, nawlekajmy koraliki, zbierajmy kasztany, bawmy się plasteliną i w piasku.
16. **Pozwól się bawić z moimi rówieśnikami.** Chcę usłyszeć jak mówią inne dzieci i z nimi porozmawiać.
17. **Śpiewaj ze mną.** Podczas śpiewania lepiej zapamiętuję słowa, rytm i melodię. To takie śmieszne „Głowa, ramiona, kolana, pięty....!”
18. **Nie zmuszaj mnie do wymawiania głosek, na które nie jestem jeszcze gotowe!** Na „R” też przyjdzie czas.
19. **Ćwicz ze mną buzię.** Mój język i wargi będą bardziej sprawne, by wymówić nawet trudne słowa.
20. **Dmuchać ze mną.** Mówienie to też skoordynowanie z prawidłowym sposobem oddychania. To takie śmieszne WDECH- WYDECH- WDECH, OOOO jak wysoko leci bańka mydlana.
21. **Naucz mnie raczkować, wchodzić po schodach, jeździć na rowerze** - naprzemiennosc ruchów jest tak ważna dla mojego rozwoju!
22. **Nazywaj moje emocje.** Czasami nie umiem sobie z nimi radzić, bo nie potrafię ich nazwać.
23. **Znajdź czas dla mnie.** Przestań się spieszyć, to trochę denerwujące, gdy jesteście ciągle zajęci, pobawmy się razem na podłodze.
24. **Naśladuj ze mną odgłosy otoczenia.** To takie śmieszne, gdy naśladujemy razem konika I-HA albo karetkę I-O-I-O.!!
25. **Pokazuj mi różne rzeczy i nazywaj je.** Zrób ze mną „kosz skarbów” i naucz mnie co w nim jest albo pokaż co kryje się w tej szufladzie w kuchni.
26. **Pozwól mi być samodzielnym,** choć nie zawsze robię wszystko perfekcyjnie.
27. **Pytaj mnie!** Zapytaj mnie gdzie coś leży, poproś, żebym coś przyniosło. Będę tak szczęśliwe, gdy będziecie dumni jeśli coś znajdę i przyniosę.
28. **Chwal mnie,** jeśli samo coś powiem. To zachęci mnie do dalszych prób mówienia.
29. **Poczytaj mi bajkę!** W ten sposób ćwiczę koncentrację, rozwijam wyobraźnię, poszerzam słownictwo. Te bajki są takie interesujące!!!
30. **Pobaw się ze mną** w sklep, warsztat albo pocztę. Wcielanie się w role uczy mnie jak zachować się w nowych sytuacjach.
31. **Nie wstydz się** - kiedy uważacie, że mówię dużo mniej lub gorzej niż moi rówieśnicy, zabierzcie mnie do logopedy. Tam dowiemy się jak razem się bawić i ćwiczyć.

Co ma ręka do gadania?

Rękę można uznać za szeroko wyspecjalizowany narząd, który w życiu człowieka pełni bardzo wiele funkcji. Może nam ona służyć do popychania, przesuwania, podnoszenia ciężarów (a więc do wykonywania czynności wymagających siły, w mniejszym zakresie precyzji), zdolna jest również do wykonywania precyzyjnych i skomplikowanych ruchów, np. pisania. Sprawne ręce pozwalają nam na samodzielne ubranie się, zapięcie guzików, przygotowanie i spożycie posiłku, sięganie po przedmioty i manipulowanie nimi. Dzięki dłoniom oceniamy fakturę, wielkość, ciężar, kształt przedmiotów oraz temperaturę. Pełnią więc funkcję postrzegania. Ręce są również nośnikami komunikatów niewerbalnych. Dzięki gestowi wskazywania palcem 13-15 miesięczne niemowlę jest w stanie kierować uwagę drugiej osoby na obiekt, który go zainteresował – spełniają więc funkcję komunikacyjną i społeczną.

Kształtowanie się motoryki precyzyjnej jest procesem złożonym i skomplikowanym, zaczyna się już w okresie życia płodowego. Rozwój umiejętności manualnych pozostaje w ścisłej korelacji z całym rozwojem psychomotorycznym dziecka, a więc i z rozwojem mowy. Dzieje się tak dlatego, iż „motoryka precyzyjna oraz komunikacja językowa to funkcje zaliczające się do tzw. wyższych czynności mózgowych sterowanych przez procesy korowe. (...) Funkcje manualne i funkcje mowy są ściśle ze sobą powiązane już na poziomie neurofizjologicznym - ze względu na bliskość lokalizacji i powiązania funkcjonalne w organizacji mózgowej czynności. Prawidłowy przebieg tak złożonego, celowego aktu ruchowego jest wynikiem sprawnej pracy ośrodków korowych i podkorowych, dróg łączących korę mózgową z jądrami nerwów czaszkowych łączących jądra pnia mózgu z mięśniami. Sprawną regulację ruchu i jego dostosowanie do warunków zewnętrznych zapewniają stale współpracujące ze sobą połączenia eferentne i aferentne. (...) Pola ruchowe ręki oraz narządów artykulacyjnych znajdują się w sąsiadujących okolicach kory mózgowej i zajmują duży obszar co wskazuje na ich ogromne znaczenie funkcjonalne.” (7). Reprezentacje ciała w korze motorycznej i czuciowej mózgu przedstawia schemat Penfielda:

Źródło: Internet (tłumaczenie własne)

Od momentu urodzenia OUN kieruje motoryką dziecka poprzez odruchy. Stanowią one podstawę rozwoju motorycznego, w tym motoryki precyzyjnej, a także mowy. Odruchy w miarę upływu czasu integrują się i przechodzą w dojrzałe - ruchy świadomie kontrolowane. Przetwanie odruchów jest objawem patologii (4). Zdrowe, urodzone o czasie dziecko demonstruje szereg odruchów ważnych dla rozwoju jego mowy w przyszłości, np. odruch ssania, potykania, wysuwania języka, kąsania, żucia. (4). Ja zaś skupię na tych, które

wpływają na rozwój lateralnego wymiaru ciała, gdyż one najściślej powiązane są z rozwojem motoryki precyzyjnej. „Lateralność (...) odpowiada za współdziałanie prawej i lewej półkuli mózgu. Na bazie wymiaru lateralnego możemy rozwijać nawyki koordynacji ruchów między prawą i lewą połową ciała: oczu (...), uszu (...), koordynacji lewej i prawej ręki, nóg, ruchów całego ciała. Stan tego wymiaru wpływa na współdziałanie percepcji i umiejętności komunikowania się z innymi.” (5). Masgutowa i Akhmatova(5) opisują wpływ poszczególnych odruchów na rozwój motoryki i mowy dziecka. Przedstawia to tabela 1:

Tabela 1. Wpływ odruchów na rozwój motoryki i mowy dziecka

ODRUCH	ZINTEGROWANY	NIEZINTEGROWANY
Chwytny Robinsona - pojawia się pod koniec 11 tygodnia życia płodowego, jest aktywny od urodzenia do pierwszego roku życia dziecka.	Wpływa na rozwój koordynacji dużej motoryki rąk, chwytanie i trzymanie przedmiotów, manipulowanie dużymi przedmiotami, a potem także na rozwój motoryki małej (palców) potrzebnej do rysowania, pisania itd. Ułatwia rozróżnianie lewej i prawej połowy ciała, pomaga dostrzec linię środkową.	Może prowadzić do różnych problemów, takich jak nadmierne naciskanie długopisu albo ołówka przy rysowaniu i pisaniu, niechęci do pisania i innych działań wymagających motoryki małej rąk, do problemu dysgrafii, a może także negatywnie wpływać na rozwój mowy i umiejętności komunikacji.
Odruch podciągania rąk – pojawia się w 28 tygodniu ciąży i jest aktywny od urodzenia do 2 miesiąca.	Wspomaga funkcjonowanie mięśni i rozwój motoryki małej rąk i palców podczas sięgania po przedmioty. Dzięki temu zmieniają się możliwości poznawcze dziecka.	Może spowodować niewłaściwe napięcie mięśni rąk, co ma negatywny wpływ na rozwój motoryki małej. Jest często przyczyną trudności z mówieniem, poprawnym pisaniem, a także problemów z koncentracją i nadpobudliwością (ADHD).
Dłoniowo – bródkowy odruch Babkina – pojawia się w 9 tygodniu życia płodowego, integruje się z układem ruchu około 4 miesiąca życia dziecka.	Jest konieczny dla koordynacji ręce – organy artykulacyjne, a później także dla rozwoju mowy i komunikacji. Wpływa na rozwój środka ciała. Umożliwia rozwój ekspresji twarzy i dynamiki ruchów kości czaszki, a zwłaszcza kości klinowej i stawu żuchwowo – skroniowego.	Jeśli utrzymuje się zbyt długo powoduje: napięcie w ciele, skłonność do neurozy, jąkanie, zaburzenia w działaniu przewodu pokarmowego. Jeśli odruch jest zbyt słaby świadczy o hipotonii i wiotkości mięśni.
ATOS – pojawia się w 13 tygodniu życia płodowego i jest aktywny do 4-6 miesiąca życia niemowlęcia.	Jest niezbędny dla rozwoju wymiaru lateralności. Umożliwia wykształcenie się przewagi lewej półkuli dla mowy i języka. Odgrywa ważną rolę w kształtowaniu się dominującego ucha, a także koordynacji ucho – oczy.	Jest jedną z najczęstszych przyczyn niepowodzeń szkolnych. Prowadzi do dysleksji, dyskalkulii, opóźnień w rozwoju mowy. Jest częsty u dzieci z MPDz i autyzmem.

Niezwykle ważną rolę w kształtowaniu się funkcji psychomotorycznych dziecka odgrywa integracja sensoryczna. Odbywa się ona w mózgu, gdzie informacje z wrażeń zmysłowych są przyjmowane, przesiewane (eliminowane), rozpoznawane, interpretowane i integrowane z już posiadanymi. (8). Rozwój procesów integracyjnych przebiega na czterech poziomach, przy czym jeden poziom buduje się na drugim. (8). T. Kaczan i L. Sadowska podkreślają również znaczenie procesów torowania i hamowania informacji sensorycznej. „U dzieci z trudnościami w nauce lub zaburzeniami zachowania często występuje niewystarczające hamowanie napływających bodźców, co może prowadzić do niepoohamowanych zachowań, niewystarczającej percepcji i nie zręczności. Jeżeli hamowanie jest zbyt silne, do świadomości napływa zbyt mała ilość informacji (...). Zanim dziecko zrozumie wyrazy, musi zintegrować swoją zdolność odbierania bodźców dźwiękowych i zanim zacznie mówić, musi mieć dobrą zdolność odbioru kinetyczno – proprioceptywnego”. (3)

Właściwa integracja odruchów oraz informacji sensorycznych stanowią podstawę prawidłowego rozwoju motorycznego, a przez to rozwoju mowy dziecka. Korelację pomiędzy rozwojem sprawności dłoni, a mową opisują S. Masgutowa i A. Regner (4). Została ona przedstawiona w tabeli 2.

Tabela 2. Związek rozwoju sprawności dłoni z rozwojem mowy

WIEK DZIECKA	MOTORYKA PRECYZYJNA DŁONI	MOWA
noworodek	Dłonie noworodka przez większość czasu są zamknięte. W tym okresie bardzo widoczny jest mocny odruch chwytny.	Występuje silny odruch ssania, pojawia się krzyk będący odpowiedzią na niekorzystne bodźce. Pierwszymi dowodami na związek między narządami artykulacyjnymi i rąk jest fakt, iż w pierwszych miesiącach odruch chwytny może zostać wywołany poprzez ruchy ssania oraz występowanie odruchu Babkina. W sytuacji gdy odruch chwytny jest przetrwały dochodzi do ograniczenia sprawności i aktywności manipulacyjnych oraz zaburzeń w artykulacji.
1-2 miesiąc	Następuje przejściowa faza przy rozwoju małej motoryki. Zanika odruch chwytny, przez co dziecięce dłonie częściej zostają lekko otwarte.	Pojawia się krzyk dźwięki przypominające samogłoski, często połączone z „h”. przez ssanie, przełykanie, płacz dziecko nabywa doświadczenia w kontrolowaniu przepływającego przez nos i usta powietrza, ćwiczy także niektóre narządy artykulacyjne.
2-5 miesiąc	Dziecko zaczyna wyciągać rączki (początkowo dłonie są zaciśnięte) w kierunku zabawek. W okolicach 10 tygodnia życia niemowlę wymachuje ręką w kierunku rzeczy, które są nad nim zawieszane. W 4 miesiącu życia dziecko potrafi już chwycić przedmiot, bawić się swoimi rączkami i wkładać zabawki do ust.	U niemowlaka pojawia się głuźnienie jako odruch bezwarunkowy oraz głośny śmiech. Dają się również słyszeć dźwięki głosopodobne i spółgłoski weralne. Na tym etapie dzieci uczą się koordynacji języka z wibracją strun głosowych.
5-6 miesiąc	Rączki dziecka nie są w stanie jeszcze dłużej utrzymać przedmiotu, ale maluch potrafi zbliżyć jednocześnie obie dłonie do widzianej zabawki. W tym czasie pojawia się też chwyt łokciowo-dłoniowy oraz chwyt dłoniowy prosty. Na tym etapie dziecko nie potrafi jeszcze trzymać dwóch przedmiotów jednocześnie.	Dźwięki wydawane przez dziecko są zdecydowanie bardziej zróżnicowane: piski, kwilenie, pomrukiwanie czy dmuchanie oraz głoski wibracyjne (skutek drgania warg). W 6 miesiącu dziecko świadomie powtarza dźwięki – gaworzenie. Pojawiają się sylaby oraz łańcuchy sylabowe. Powstają pierwsze „pseudowypowiedzi” które charakteryzują się bardzo dużą emocjonalnością.
7-8 miesiąc	Podczas gdy dziecko ujmuje przedmiot można zauważyć, że ruchy palców są harmonijne i bardziej precyzyjne. W momencie przekładania zabawki z ręki do ręki maluch posługuje się głównie palcami. Etap ten, to początek nauki posługiwania się palcem wskazującym i kciukiem. W tym czasie, kciukiem dziecko potrafi jedynie wykonywać ruchy przywodzenia i odwodzenia w stosunku do pozostałych palców – chwyt nożycowy, który pozwala dziecku na utrzymanie stosunkowo małego przedmiotu. Dziecko zaczyna manipulować przedmiotami, potrafi też utrzymać jednocześnie po jednym przedmiocie w dłoni.	Wraz z pojawieniem się umiejętności manipulowania przedmiotami, pojawia się „manipulacja” głoskami. Natomiast powtarzanie sekwencji ruchów dłoni wiąże się z budowaniem łańcuchów sylabowych.
9-10 miesiąc	Dziecko potrafi już: <ul style="list-style-type: none"> • celowo upuścić trzymany przedmiot, • posługiwać się ruchem pęsetkowym (kciuk przeciwstawia się pozostałym palcom), • chwytać małe przedmioty końcem wyprostowanego palca wskazującego i kciuka, • klaskać, • uderzać o siebie dwiema kostkami • naśladować ruchy osób dorosłych 	Niemowlę umie już naśladować intonację wypowiedzi, pojawia się u niego dialog, który polega na naśladowaniu znanych mu sylab pod kątem dźwiękowym. Przy gaworzeniu usłyszeć można łańcuchy sylabowe, które zawierają różne spółgłoski i samogłoski oraz wyraźne podwajanie sylab.
11-12 miesiąc	Na tym etapie obserwowalny jest już chwyt szczypcowy.	W wypowiedzi dziecka słyszalne są słowa zbudowane z sylab otwartych i posiadające znaczenie.

Wraz ze wzrostem precyzyjnej motoryki rąk, rosną też możliwości w zakresie motoryki narządu artykulacyjnego, pojawia się coraz więcej głosek i dziecko osiąga coraz większą kontrolę nad wydobywanym głosem. Dzieci ze znacznie upośledzoną motoryką, koordynacją statyczną i dynamiczną całego ciała, zaczynają mówić później i niejednokrotnie wykazują zaburzenia mowy. (4). Dlatego też niezwykle ważne jest, by dzieci u których stwierdza się nieprawidłowości w rozwoju funkcji psychomotorycznych zostały objęte szybkimi działaniami terapeutycznymi. Jedną z form stymulujących rozwój mowy jest ergoterapia. „Ergoterapia, inaczej zwana leczeniem przez manipulowanie rękoma, rozwija zręczność manualną (...). Ogólne ćwiczenia ciała, przede wszystkim ręki i palców, mających rozległą reprezentację w polach projekcyjnych kory mózgowej, wywierają istotny wpływ na przebieg ruchów narządów mownych. Mięśnie ich ulegają wzmocnieniu dzięki specjalnym ćwiczeniom.” (3).

autor: Monika Burzyńska

Bibliografia:

1. Bartkiewicz W., Giczewska A., Terapia ręki, 2014
2. Hellbrügge T., J. Hermann von Wimpffen, Pierwsze 365 dni życia dziecka, 1995
3. Kaczan T., Sadowska L., Ergoterapia jako forma stymulująca rozwój mowy u dzieci z Zespołem Downa i innymi anomaliami rozwojowymi w świetle integracji sensomotorycznej, Logopedia 22, 67 (1995)
4. Masgutowa S., Regner A., Rozwój mowy dziecka w świetle integracji sensomotorycznej, 2009
5. Masgutowa S., Akhmatova N., Integracja odruchów dynamicznych i posturalnych z układem ruchowym całego ciała, 2005
6. Nawrocka M., Związek motoryki precyzyjnej dłoni z narządem artykulacyjnym (w:) <http://neurologopeda-wroc.pl/prace.html>
7. Regner A., Masaż wibracyjny jako forma stymulacji sensomotorycznej (w:) http://regnerlogopedia.pl/pl/arttykul_masaz_wibracyjny.htm
8. Sadowska L., Wczesna diagnostyka zaburzeń rozwoju psychomotorycznego niemowląt oraz podstawy ich rehabilitacji (w:) Diagnostyka i rehabilitacja dzieci ryzyka. Materiały pomocnicze z kursu doskonalącego dla lekarzy, pedagogów i terapeutów specjalizujących się w dziedzinie wspierania rozwoju dzieci ryzyka, 2010

Pamięć sekwencyjna i symultaniczna

Ćwiczenia **pamięci symultanicznej i sekwencyjnej** stanowią istotny element wspierający rozwój każdego dziecka, także zdrowego. Pozwalają one na stymulację uwagi, koncentracji i spostrzegania wzrokowego. W rezultacie dziecko uczy się „jak się uczyć”, czyli jak sterować swoją uwagą, świadomie zapamiętywać i umiejętnie przeszukiwać w pamięci w celu wydobycia istotnej informacji.

Pamięć symultaniczna – odnosi się do mechanizmów przechowywania informacji w prawej półkuli mózgu. Zapamiętywanie globalne (całościowe) pozwala na szybkie rozpoznawanie nowych bodźców przez podobieństwo.

W prawej półkuli przechowywane są obrazy:

- twarzy i sylwetek ludzi;
- układów przestrzennych pomieszczeń, przemierzanych często dróg;
- rozmieszczenia przedmiotów;
- figur geometrycznych;
- znaków geometrycznych (np. oznaczeń marek samochodów);
- układu wzorów (np. na dywanie, zastłonach, swetrze, bluzce);
- układów muzycznych;
- melodii mowy (cech prozodycznych);
- słuchowych i wzrokowych (graficznych) obrazów samogłosek;
- rzeczowników konkretnych w mianowniku (obrazów wzrokowych i słuchowych, a więc zapisanych i/lub usłyszanych słów);
- wyrażeń frazeologicznych, utrwalonych zwrotów, ciągów zautomatyzowanych (np. liczenie do 10, modlitwy, danych personalnych, adresów).

Ćwiczenia pamięci symultanicznej są zawsze wstępnym etapem wszystkich ćwiczeń zapamiętywania. Należy więc od nich rozpocząć, zanim przejdzie się do stymulacji sekwencyjnej.

Pamięć sekwencyjna – dotyczy sposobów zapamiętywania i przechowywania informacji w lewej półkuli mózgu. Odpowiedzialna jest za ujmowanie relacji między elementami. Zapamiętywanie sekwencyjne jest zapamiętywaniem „krok po kroku”, z uwzględnieniem linearnego uporządkowania następujących po sobie elementów. Ten rodzaj pamięci warunkuje uczenie się języka.

W lewej półkuli przechowywane są:

- linearnie uporządkowane sekwencje czynności, tych, które nie są wykonywane automatycznie;
- linearnie uporządkowane cechy dźwięków mowy;
- linearnie uporządkowane sekwencje dźwięków mowy (kolejność głosek w wyrazach – np. *kot* i *kto*, sylab – np. *mata*, *tama*);
- linearnie uporządkowane sekwencje wyrazów w zdaniach;
- linearnie uporządkowane sekwencje zdań w dłuższych wypowiedziach.

Ciekawe pomysły na ćwiczenia znajdziesz tu:

- logozabawki.blogspot.com
- logopasja.pl
- krainasary.blogspot.com

Ćwiczenia pamięci symultanicznej:

1. Dorosły układa przed dzieckiem 5 zdjęć przedstawiających twarze domowników. Ze swojego identycznego zestawu pokazuje jedno zdjęcie (ważne jest tutaj dwu - , trzykrotne użycie gestu wskazywania palcem) i odkłada je odwrócone na stolik. Zadaniem dziecka jest wskazać taką samą fotografię w swoim zestawie.
2. Dorosły układa przed dzieckiem 5 obrazków przedstawiających zabawki. Ze swojego identycznego zestawu pokazuje jeden (ważne jest tutaj dwu - , trzykrotne użycie gestu wskazywania palcem) i odkłada go, odwracając, na stolik. Zadaniem dziecka jest ułożyć lub pokazać taki sam obrazek w swoim zestawie.
3. Dorosły układa przed dzieckiem 5 zdjęć przedstawiających twarze domowników. Ze swojego identycznego zestawu pokazuje **jednocześnie dwa** zdjęcia i odkłada je, odwrócone, na stolik. Zadaniem dziecka jest wskazać takie same fotografie w swoim zestawie.
4. Dorosły układa przed dzieckiem 5 obrazków przedstawiających zabawki. Ze swojego identycznego zestawu pokazuje **jednocześnie dwa** i odkłada je, odwracając, na stolik. Zadaniem dziecka jest pokazać dwa obrazki w swoim zestawie.
5. Dorosły układa przed dzieckiem 10 lub 15 obrazków przedstawiających pokarmy i napoje (lub części ubrania, zwierzęta, pojazdy). Ze swojego identycznego zestawu pokazuje **jednocześnie dwa** i odkłada je, odwracając, na stolik. Zadaniem dziecka jest wskazać dwa obrazki w swoim zestawie.
6. Dorosły układa przed dzieckiem 10 lub 15 obrazków przedstawiających pokarmy i napoje (lub części ubrania, zwierzęta, pojazdy). Ze swojego identycznego zestawu pokazuje **jednocześnie trzy** i odkłada je, odwracając, na stolik. Zadaniem dziecka jest wskazać trzy obrazki w swoim zestawie.
7. Dorosły układa z figur geometrycznych wzory, stopniując poziom trudności. Zasłania wzór kartką. Zadaniem dziecka jest odtworzenie wzoru.
8. Dorosły układa przed dzieckiem 10 lub 15 obrazków przedstawiających figury geometryczne. Ze swojego identycznego zestawu pokazuje **jednocześnie dwa** i odkłada je, odwracając, na stolik. Zadaniem dziecka jest wskazać dwa obrazki w swoim zestawie.
9. Dorosły układa przed dzieckiem 10 lub 15 obrazków przedstawiających figury geometryczne. Ze swojego identycznego zestawu pokazuje **jednocześnie trzy** i odkłada je, odwracając, na stolik. Zadaniem dziecka jest wskazać trzy obrazki w swoim zestawie.

*Ważne jest, by dorosły jednocześnie prezentował obrazki i następnie, również jednocześnie, odwracał je.
Tę umiejętność należy sobie wyćwiczyć.*

Ćwiczenia pamięci sekwencyjnej:

1. Dorosły układa przed dzieckiem 5 zdjęć przedstawiających twarze domowników. Ze swojego identycznego zestawu pokazuje **kolejno dwa** zdjęcia i odkłada je odwrócone na stół. Zadaniem dziecka jest wskazać ułożyć we właściwym porządku (w tej samej kolejności) takie same fotografie ze swojego zestawu.
2. Postępujemy podobnie, jak w przypadku ćwiczeń pamięci symultanicznej. Różnica polega jedynie na sposobie prezentowania obrazków – **tutaj pokazujemy dziecku obrazki odkrywając je po kolei** (a nie równocześnie).
3. Dorosły przygotowuje cztery klocki w różnych kolorach oraz drewniany młoteczek. Pokazuje dziecku sekwencje 2 lub 3 uderzeń, zachęca dziecko do powtórzenia sekwencji. Sekwencje można potem rozbudowywać.
4. Dorosły śpiewa wielokrotnie piosenkę, której towarzyszą gesty. Kiedy dziecko opanuje już naśladowanie gestów, dorosły śpiewa i czeka na reakcje ruchowe dziecka (wpisz w wyszukiwarkę hasło *piosenki z pokazywaniem* – znajdziesz materiał do zabaw z dzieckiem).
5. Dorosły pokazuje dziecku sekwencje ruchów (2, 3 itd.) koniecznych do wykonania jakiejś czynności (można pokazać ilustrację osoby wykonującą daną czynność), prosi dziecko o powtórzenie układu.
6. Dorosły uderza rytmicznie w stół drewnianym młoteczkiem (dłoń ukryta jest za zasłoną tak, by dziecko nie miało możliwości śledzenia wzrokiem liczby wykonanych uderzeń). Zadaniem dziecka jest je powtórzyć. Przykładowe rytmy:
- 0 0
- 0 0
- 0 0 0
- 0 0 0
- 0 0 0
- 0 0 0 0
- 0 0 0 0 itd.
7. Dorosły prosi dziecko o powtórzenie kolejnych wersów wierszyka. W wersji ułatwionej jest to połowa wersu, np.:

*Wpadła gruszka # do fartuszka,
a za gruszką # dwa jabłuszka,
a śliweczka # wpaść nie chciała,
była jeszcze # niedojrzała.*

W tym ćwiczeniu można wykorzystać wierszyki, wyliczanki, rymowanki.

Zabawy rozwijające mowę dla małych dzieci

1. Pobaw się z dzieckiem w „a kuku”. Zachęć je do uśmiechu, mówiąc do niego w trakcie zabawy. Wzmacniaj werbalnie lub głaskaniem każdy uśmiech i próbę głużenia.
2. Zapewnij dziecku odbiór bodźców wizualnych i słuchowych (ruszające się zabawki, grzechotki, zegar z pozytywką). Mów do niego. Gdy śmieje się lub grucha, wzmacniaj tę reakcję, głaszcząc je lub uśmiechając się do niego. Rób tak również w trakcie sprawowania codziennej opieki: w czasie kąpieli, przewijania, karmienia.
3. Stań lub usiądź obok dziecka. Dzwoni dzwoneczkiem; gdy dziecko odwróci głowę w kierunku dźwięku, wzmacnij reakcję werbalnie lub uśmiechem. Dość często powtarzaj cały proces.
4. Mów do dziecka, chwalc je, gdy próbuje wypowiadać głoski. Wymawiaj łańcuchy sylab, np. „ma-ma-ma” lub „ba-ba-ba”. Zwróć uwagę na to, by dziecko widziało Twoje wargi w trakcie wypowiedzania głosek. Silnie akcentuj poszczególne sylaby. Ćwicz do chwili, gdy dziecko, głużąc, zacznie wypowiadać pojedyncze sylaby.
5. Posadź sobie dziecko na kolanach, by mogło się Ci przyglądać. Baw się z nim i żartuj. Mów do niego: „mama-ma-ma-ma”. Zbliź twarz do dziecka, by mogło dotykać Twoich warg, żuchwy lub krtani, zachęć je, by wykonywało podobne ruchy wargami i wydawało dźwięki.
Włącz inne ćwiczenia.
Zamykaj i otwieraj usta; chuchaj, nadymaj policzki; wysuwaj język.
6. Połóż przed dzieckiem dwie rzeczy (np. zabawkę, przedmiot codziennego użytku, ciasteczko) i spytaj: „Co chciałbyś dostać?”. Zachęć dziecko do wskazania jednego przedmiotu. Jeśli tego nie robi, poprowadź jego rękę i dotknij palcem jednego z dwóch przedmiotów. Wymień jego nazwę podając dziecku. Jeśli dziecko bez Twojej pomocy wskazuje przedmiot leżący przed nim, rozszerz liczbę rzeczy do trzech.
7. Wrzucaj groch do miski wypełnionej wodą, jedno ziarenko co parę sekund. Naśladuj dźwięk, wypowiadając twarde [p].
8. Pokazuj dziecku obrazki, naśladowując odpowiednie dźwięki: samochód (brum brum); kot (miau); pies (hau); krowa (mu), etc.
9. Dziecko uczy się języka przez naśladownictwo, dlatego dużo do niego mów i pokazuj obrazki, czynności, przedmioty, które ma skojarzyć ze słowami. Mów do niego również w czasie ubierania i rozbierania, gdy dajesz mu coś do zjedzenia, gdy idziesz z nim na zakupy, gdy gotujesz, sprzątasz mieszkanie, itp.
10. Poproś dziecko, by pokazało Ci swoje buty. Jeśli tego nie potrafi, wskaż na własne, mówiąc: „To są moje buty; a teraz pokaż mi swoje buty”. Wskaż na jego buty, mówiąc: „Buty – to są twoje buty”. Powiedz: „Pokaż mi swoje buty”. Powtarzaj tę czynność, używając innych znanych przedmiotów codziennego użytku, aż dziecko będzie potrafiło rozróżniać je i wskazywać.
Na kolejnym terapii przyporządkuj przedmioty ilustracjom. Poproś dziecko: „Połóż swój but na ilustracji buta”. Dopiero na ostatnim etapie ćwicz wskazywanie przedmiotów tylko na obrazkach, bez korzystania z przedmiotów.
11. Baw się z dzieckiem w proste zabawy z podziałem na role: jeżdżenie autkiem, zabieranie lalki na spacer, budowanie ze stołu, krzesel i koca domu, w którym dziecko może bawić się, gotować lub spać. Włącz w zabawę objaśnienia i dźwięki: auto warkoce, dziecko chrapie we śnie, budzik dzwoni. Zachęć dziecko, by także wydawało różne odgłosy.

Gimnastyka dla języka z przyzrucieniem oka

1. Około 4 – 6 miesiaca wprowadz karmienie tyzeczka (jako uzupełnienie ssania piersi lub butelki).
2. Około 9 – 12 miesiaca zrezygnuj z butelki ze smoczkiem i z podawania papek. Zachęcaj dziecko do picia z kubka (nie niekapka!) i gryzienia oraz zucia.
3. Baw się z dzieckiem wykorzystując różnorodne pokarmy. Upieczesz tym sposobem dwie (nawet trzy!) pieczenie na jednym ogniu: spędzisz wesoło czas z dzieckiem, usprawnisz mu buzię i język oraz zachęcisz do próbowania różnych smaków.

Przykłady smacznych zabaw:

- Na talerzku ułóż pokrojone w cienkie słupki warzywa (np. marchewkę, paprykę, kalarepę). Połóż warzywo między górną wargą, a nosem dziecka i poproś, by przez chwilę utrzymało warzywo. Możecie też zrobić zawody – dzieci uwielbiają współzawodnictwo. Na koniec warto, by dziecko schrupało warzywa. Dorosły kontroluje, by dziecko odgryzało małe kawałki odpowiednimi – pionowymi ruchami żuchwy – pracowało niczym bóbr, a następnie żuło i potykało zdrową przekąskę.
- Zrób z dzieckiem wyścigi w jedzeniu paluszków. Ale uwaga! Zróbcie to bez pomocy rąk, niech paluszek będzie przesuwany w głąb buzi samymi wargami.
- Z dzemu wybierz kawałki miękkich owoców. Zachęć dziecko, by rozgniało owoc językiem na podniebieniu (utrudnisz ćwiczenie, jeśli poprosisz, by malec miał w tym czasie otwartą buzię).
- Wylej na talerz trochę soku. Poproś dziecko, by nabrało powietrze noskiem, a następnie dmuchało na talerz, tak, by zrobić fale. Po wszystkim pozwól dziecku wylizać talerz – to również ćwiczenie usprawniające język.
- Jeśli pozwalasz dziecku, by od czasu do czasu zjadło jakąś słodycz podsuń mu płaskiego lizaka. Niech łasuch uchwyci go samymi wargami (nie może przygryźć) i spróbuje utrzymać, gdy będziecie się siłować.
- Przyklej dziecku na podniebieniu (blisko górnych jedynek, czyli na wałku dziąsłowym) tzw. słodki papier do jedzenia. Zadaniem dziecka jest ściągnąć słodycz za pomocą języka.
- Na talerzu rozsyp amarantus. Poproś dziecko, by nabrało czubkiem języka odrobinę tego zboża, a następnie rozartało na podniebieniu.
- Na czubek języka połóż dziecku płatek śniadaniowy (najlepszy będzie w kształcie kółka z dziurką). Zamieńcie język w windę, która wozi płatek w górę i w dół. Pilnuj przy tym, by ruchy języka odbywały się w jamie ustnej.
- Próbuje razem różnych smaków, nazywajcie je i prezentujcie miny, które mogłyby je opisać.

Ważne! Podczas zabaw z jedzeniem nie zostawiaj dziecka (zwłaszcza małego) bez opieki!

Bibliografia

1. T. Brazelton, J. D. Sparrow „Rozwój dziecka od 0 do 3 lat”, wyd. GWP
2. T. Brazelton, J. D. Sparrow „Karmienie dziecka”, wyd. GWP
3. E. Borsuk – Sorota, A. Kruszewska „Smaczne zabawy buzi i języka. Ćwiczenia aparatu artykulacyjnego dla dzieci”, wyd. Harmonia
4. Penn Warner, Maluch uczy się i bawi 160 gier i zabaw na pierwsze 3 lata życia
5. Natalia Minge, Krzysztof Minge, Jak kreatywnie wspierać rozwój dziecka, wyd. Samo Sedno
6. S. E. Davis, 365 zabaw dla ciebie i twojego dziecka: pierwszy rok życia
7. Jackie Silberg, Zabawy z niemowlakami na każdy dzień
8. Jackie Silberg, Poznawanie zmysłów przez zabawę
9. J. Batllori, V. Escandell, Zabawa z dzieckiem
10. B. Dawczak, I. Spychał, 365 Dni Dziecka: Zabawy i zadania na cały rok dla przedszkolaków
11. C. Vialles, 100 zabaw dla dzieci 2-letnich
12. C. Vialles, 100 zabaw dla dzieci 3-letnich
13. K. Charner, M. Murphy, Ch. Clark, Encyklopedia gier i zabaw dla niemowlaków i maluchów
14. dr R.C. Woolfsoon, Zdolny maluch: jak rozwijać wrodzone zdolności dziecka
15. R. Pica, Świetne zabawy dla małych dzieci,
16. J. C. Miller, Krótkie lekcje życia. Gry i zabawy,

Strony internetowe:

- dzikajablon.wordpress.com
- dziecisawazne.pl
- adrianna-pracaipasja.blogspot.com
- logozabawy.pl
- logofigle.pl
- mojedziecikreatywnie.pl

Miejsce na Twoje notatki

The image displays a series of approximately 30 horizontal dotted lines spaced evenly down the page, designed for writing notes.